

ОСТВАРИВАЊЕ И ЗАШТИТА ПРАВА ГРАЂАНСКИХ ЛИЦА НА СЛУЖБИ У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ НАРОДНОЈ АРМИЈИ ПО ОСНОВУ СЛУЖБЕ У ЈНА

Грађанска лица на служби у Југословенској народној армији (у даљем тексту: ЈНА) чине једну од категорија сталних кадрова ЈНА (чл. 9. Закона о служби у оружаним снагама).

Лице које је примљено на службу у ЈНА у својству грађанског лица стиче права и преузима обавезе по основу службе даном почетка рада.

Остваривање права и обавеза грађанских лица на служби у ЈНА

Права и обавезе по основу службе у ЈНА грађанска лица остварују у војној јединици, односно установи у којој су на служби.

О остваривању права и обавеза грађанских лица одлучују (решавају), у управном поступку, надлежне старешине које су овлашћене да доносе решења о односима у служби грађанских лица на служби у ЈНА, а под условима одређеним Законом о управним споровима, и Врховни војни суд. (1)

У вези са остваривањем права грађанских лица треба напоменути да је одредбама чл. 55. Закона о служби у оружаним снагама, у оквиру посебних дужности војних старешина, поред осталог, прописана и дужност да припадници војне јединице, односно установе којом руководе, обезбеде остваривање права која им по закону припадају. Необезбеђење остваривања права припадницима војне јединице, односно установе, која им по закону припадају, а то значи и грађанским лицима на служби у ЈНА, према чл. 161. ст. 1. тач. 9. истог закона, представља повреду војне дисциплине, што повлачи дисциплинску одговорност војних старешина.

Заштита права грађанских лица на служби у ЈНА

Под заштитом права грађанских лица по основу службе у ЈНА подразумевају се законске могућности које грађанском лицу стоје на располагању у случајевима кад сматра да је решењем првостепеног или другостепеног војног органа, којим је одлучено о његовим правима и обавезама, повређено неко његово право.

Надлежни старешина је дужан да спроведе поступак по захтеву грађанског лица за остваривање права по основу службе у ЈНА, а то значи и по захтеву за заштиту права из радног односа.

Законом о служби у оружаним снагама регулисано је да се на захтев и друге поднеске у поступку за остваривање права по основу

(1) Види чл. 492. Закона о служби у оружаним снагама и чл. 64. Закона о управним споровима.

службе у оружаним снагама примењује савезни закон којим се уређује општи управни поступак. (2)

Према чл. 10. Закона о општем управном поступку, једно од основних начела управног поступка, поред осталих, јесте и двостепеност тог поступка. То значи да се и у управном поступку у оквиру војне јединице, односно установе обезбеђује двостепеност у расправљању и одлучивању о захтеву (и другом поднеску) грађанског лица. Према томе, овај поступак одговара поступку који се у основној организацији удруженог рада спроводи по захтеву радника за заштиту његових права пред самоуправним органима (чл. 220. Закона о удруженом раду).

Првостепени војни орган је дужан да донесе решење и достави га грађанском лицу најкасније у року од 30 дана од дана предаје уредног поднеска. (3) И по Закону о удруженом раду (чл. 222), надлежни орган у основној организацији дужан је да по захтеву радника донесе одлуку у року од 30 дана од дана подношења захтева.

Жалбу против решења првостепеног војног органа донетог по захтеву грађанског лица за остваривање или заштиту права из радног односа, грађанско лице може поднети у року од 15 дана од дана уручења тог решења. Међутим, захтев за заштиту права радника може поднети у року од 30 дана од дана кад му је уручена одлука којом је повређено његово право (чл. 221. Закона о удруженом раду).

Законом о служби у оружаним снагама (чл. 437) посебно је уређена заштита права учесника пријављених по огласу, односно конкурс за пријем на службу у ЈНА у својству грађанског лица. Према овим законским одредбама, кандидат за попуњу радног места који сматра да је повређен прописани поступак, а повреда је могла битно утицати на одлуку о избору кандидата, или да примљени кандидат не испуњава предвиђене (објављене) услове, може поднети жалбу у року од 8 дана од дана достављања обавештења о извршеном избору кандидата. Ако надлежни старешина, поводом жалбе, установи да је повређен прописани поступак за попуњу радног места, а повреда тог поступка је могла битно да утиче на одлуку о избору кандидата, поништиће поступак и одлуку о избору кандидата, а ако установи да изабрани кандидат не испуњава утврбене услове, поништиће само одлуку о његовом избору. Одлуку по жалби кандидата надлежни старешина је дужан да донесе у року од 30 дана од дана истека рока за подношење жалбе.

Судска заштита права грађанских лица

Законом о служби у оружаним снагама предвиђено је да грађанско лице, ако сматра да му је коначним актом којим је одлучено о ње-

(2) Види чл. 60. Закона о служби у оружаним снагама.

(3) Према чл. 218. Закона о општем управном поступку, рок за доношење решења може износити два месеца само ако природа ствари о којој се решава захтева спровођење посебног испитног поступка. Међутим, утврђивање права и обавеза грађанских лица поводом службе у ЈНА, с обзиром на то да су они Законом о служби у оружаним снагама детаљно регулисана, незахтева спровођење посебног испитног поступка, већ се они могу ценити на основу евиденције и других података који се о грађанском лицу воде у јединици, односно установи у којој је на служби.

говим правима и дужностима из односа у служби повређено право, може, ради остваривања тог права, покренути управни спор пред Врховним војним судом у року од 30 дана од дана уручења коначног акта. (4) Право на покретање управног спора против одлуке надлежног старешине до-несене по жалби, има и кандидат за попуњу радног места.

Према томе, право грађанског лица на покретање управног спора Закон о служби у оружаним снагама условљава постојањем коначног управног акта којим је одлучено о његовом праву или обавези из радног односа. То значи да судској заштити права из радног односа грађанских лица на служби у ЈНА мора да претходи покретање и спровођење поступка у оквиру војне јединице, односно установе.

Условљавање покретања управног спора постојањем коначног управног акта у складу је са условом одређеним Законом у удруженом раду за заштиту права радника пред судом удруженог рада. Наиме, према чл. 224. ст. 2. овог закона, заштиту права пред судом удруженог рада не може тражити радник који претходно није тражио заштиту пред надлежним органима у основној организацији, осим ако остварује новчано потраживање.

С обзиром на то да грађанско лице на служби у ЈНА заштиту права из радног односа може тражити путем управног спора код Врховног војног суда, а радник заштиту својих права пред судом удруженог рада, може се поставити питање да ли се грађанском лицу путем управног спора обезбеђује потпуна и ефикасна заштита његових права, односно да ли се пред судом удруженог рада раднику пружа шири заштита његових права од оне која се грађанском лицу обезбеђује у управном спору.

Законом о управним споровима (чл. 1) управни спор је предвиђен као спор о законитости управног акта, а само у изузетно и тачно одређеним случајевима и допуштен спор пуне јурисдикције. У складу са оваквим опредељењем Закона о управним споровима, Врховни војни суд и у случају кад је управни спор покренут против акта другостепеног војног органа којим је одлучено о праву или обавези грађанског лица из радног односа, по правилу, цени само законитост тог акта.

Сагласно Уставу СФРЈ (чл. 226), као један од видова подруштљавања класичне судске функције, судови удруженог рада обезбеђују остваривање уставности и законитости у разрешавању бројних спорних односа који се заснивају на удруженом раду, средствима у друштвеној својини и самоуправном положају радних људи. Они одлучују на основу Устава, закона и самоуправних општих аката. То значи да суд удруженог рада и у поступку по захтеву радника за заштиту његових права, по правилу, испитује законитост одлуке надлежног органа у основној организацији о правима и обавезама радника из удруженог рада, а не и њену целисходност. На пример, ако је радник распоређен на одређено

(4) Види чл. 494. Закона о служби у оружаним снагама.

радно место за које испуњава прописане услове, суд удруженог рада не може испитивати околност да ли је тај радник могао бити распоређен на друго одговарајуће радно место које је у систему личног дохотка више вредновано, јер то није ствар законитости, већ целисходности одлуке, а то спада у сферу самоуправних права радника основне организације.

Правоснажну пресуду (одлуку) Врховног војног суда донету у поступку за заштиту права из радног односа грађанских лица, уколико Суд утврди да решење другостепеног војног органа није у сагласности са законом и исто поништи, извршава другостепени војни орган чије је решење поништено. Наиме, у случају поништења решења другостепеног органа, сагласно Закону о општем управном поступку (чл. 63), предмет се враћа у стање у коме се налазио пре него што је поништено решење било донето. На место поништеног решења надлежни другостепени војни орган дужан је да донесе ново решење без одлагања, а најкасније у року од 30 дана од достављања пресуде. При доношењу решења надлежни војни орган је везан правним схватањем Врховног војног суда, као и примедбом Суда у погледу поступка.

Законом о удруженом раду⁽⁶⁾ предвиђено је да правоснажну судску одлуку донесену у поступку за заштиту права радника извршава пословодни орган или овлашћени радник у основној организацији у року од 15 дана од дана достављања судске одлуке, ако у судској одлуци није одређен други рок.

Улога синдиката грађанских лица на служби у ЈНА у заштити права из радног односа грађанских лица

Законом о служби у оружаним снагама (чл. 485) предвиђено је да синдикална организација грађанских лица има право да у кадровски савет војне јединице, односно установе одреди свог представника кад савет разматра питања која се односе на грађанска лица на служби у ЈНА. И кад надлежни старешина одлучује о обиму права грађанских лица, синдикална организација има право да предложи једног члана у комисију која се образује за давање мишљења пре доношења решења.

Синдикалној организацији грађанских лица је, Законом о служби у оружаним снагама (чл. 486), дато право да грађанско лице, на његов захтев или уз његов пристанак, заступа у остваривању његових права из радног односа. Поред тога, и у решавању осталих питања која се односе на грађанска лица користи се иницијатива синдиката.

Према томе, кад је реч о улози синдиката грађанских лица на служби у ЈНА у заштити права из радног односа грађанских лица, можемо рећи да су Законом о служби у оружаним снагама синдикалној ор-

ганизацији дате исте могућности у заступању грађанског лица које Закон о удруженом раду пружа синдикату у заштити права радника у основној организацији удруженог рада. (6)

мр Никола Биуковић

(6) Види чл. 223. Закона о удруженом раду.